

Arboretets levende samling af træer og buske

Arboretet er en samling af træer og buske, hvor hver plante er detaljeret dokumenteret sammen med dens præcise GPS-placering: Hvilken art tilhører den, hvorfra stammer frøet, hvornår blev planten opformeret? Oplysninger om hvert af Arboretets over 8.500 planter er registreret i en fælles database.

Samlingen drives af Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning under Københavns Universitet.

Danmark har relativt få naturligt hjemmehørende træ- og buskarter, og interessen for eksotiske arter har altid været stor. Nordeuropa var dækket af is under de store istider, mens Mellemeuropa var dækket af tundra og steppe uden muligheder for trævækst. Mange træarter, som var her tidligere, uddøde derfor under de gentagne istider i løbet af de sidste 2.5 mio. år. Heldigvis var istiderne langt mindre hårde ved træarterne i Nordamerika og Østasien, og fra disse områder har det derfor været muligt at indføre mange forskellige arter til Danmark. Mange af disse arter kan opleves i Arboretet, hvor der dyrkes ca. 2.000 forskellige arter, underarter og kultivarer på et område på 25 ha.

De første træer blev plantet i 1936, og de ældste træer er således over 80 år. Man kan finde træer fra 1934, fordi de begyndte deres liv i Forstbotanisk Have i Charlottenlund. Dette er en 100 år ældre forløber for Arboretet i Hørsholm, som absolut også er et besøg værd.

Nogle af de samme arter, som vokser i Arboretet, findes også i Det Grønlandske Arboret i Narsarsuaq. Det er et af de mest omfattende skovgrænse-arboreter i verden, anlagt i tæt samarbejde med Arboretet og dets tidligere forstander Søren Ødum.

Cornus kousa

Hvad laver Arboretet?

Arboretet indeholder mange af de mest anvendte træ- og buskarter, som kan trives på friland i Danmark. Hvert år benyttes tusindvis af grene og kogler til undervisning i botanik og relaterede fag, men samlingen bruges også til undervisning i landskabsarkitektur, skadende svampe og insekter og andre i sammenhænge.

I samlingen foregår en række forskningsaktiviteter, hvor der er brug for at arbejde med store, levende træer. Udover træarterne selv undersøges samspillet med andre arter og mikroorganismer ved hjælp af både konkrete observationer, praktiske dyrkningsforsøg i væksthuse og avancerede genetiske studier. Desuden undersøges træernes reaktion på klimaændringer. En helt anden type forskning og undervisning knytter sig til helseskoven og terapiskovhaven, hvor fokus er på træers og buskes æstetiske udtryk og afstressende funktion.

Som gæst bemærker man forskningsaktiviteterne, når man møder forskere på feltarbejde, eller bemærker mærkater med kryptiske talkoder. I en særlig del af Arboretet (Helseskoven) støder man på otte forskellige 'rum', som er knyttet til forskning og undervisning i, hvordan forskellige personer oplever og bruger det variationsrige

Arboret. Som gæst kan det være en anledning til at tænke over, hvilken del af Arboretet man selv synes bedst om.

Træer og buske i Arboretet er alle udstyret med et grønt aluminiumskilt. På den ene side er anført det videnskabelige navn, som består af to led: slægt og art. Navnet er på latin og har den store fordel, at det er entydigt og internationalt. På skiltet står desuden navnet på den familie, som planten tilhører, og hvorfra den præcist stammer. En kode angiver, om planten er vildtindsamlet (W), er opformeret fra en vildtindsamlet plante (Z) eller er en kulturplante (G). Plantens registreringsnummer står i øverste højre hjørne. Nummeret benyttes, hvis man vil finde alle oplysninger om planten i Arboretets database. På bagsiden af skiltene står det danske navn (hvis der findes et), dansk familienavn, hvor arten vokser naturligt, og hvor gammel planten er (opformeringsår).

Selvom Arboretet er anlagt som en videnskabelig samling med forskning og undervisning som hovedformål, har det udviklet sig til en smuk og unik samling, som hvert år besøges af mange tusinde gæster. Året rundt er der spændende arter, som man kan gå på opdagelse efter, eller man kan nyde blot ved at gå en tur i den fredfyldte samling. Arboretet har samlet en række informationer på hjemmesiden www.arboretet.dk. Blandt andet kan man bruge plantesøgningsprogrammet til at finde placeringen af træer eller buske, eller få informationer om arter med særligt interessante blomster, frugter eller kogler. Man kan også downloade forskellige foldere, som hver foreslår en vandretur for et tematisk udvalg af arter.

Acer palmatum

Betula ermanii

KØBENHAVNS UNIVERSITET

Velkommen til Arboretet

Arboretet er åbent for alle interesserede hver dag fra klokken 7:30 om morgenen til solnedgang.

Arboretet i Hørsholm
Kirkegårdsvej 3A
2970 Hørsholm

www.arboretet.dk
www.ign.ku.dk

Nærmeste busstoppested findes på Hørsholm Kongevej ved rundkørslen ved Dr. Neergaards Vej, Hørsholm. Busser kører direkte fra København, Lyngby, Holte, Nivå og Kokkedal togstationer. Fra rundkørslen følges en asfalteret gang- og cykelsti mod øst, forbi Springdammen til Arboretets indgang. For bilister er der adgang til Arboretet via Kirkegårdsvej. Biler bedes parkeret på parkeringspladsen udenfor Arboretet.

Oplev 2.000 forskellige træer og buske i Arboretet i Hørsholm

Tekst og fotos: Jerry Leverenz og Erik Dahl Kjær
Forsidebillede: Jerry Leverenz (*Hamamelis mollis*)
Denne folder er udgivet med støtte fra
G.B. Hartmanns Forskningsfond og 15. Juni Fonden.

En rundtur i Arboretet

På kortet er angivet et forslag til en rute med eksempler på steder (markeret med et tal), man kan se nærmere på. Infoskiltet i samlingen er også markeret på kortet: (i) angiver skilte, som beskriver udvalgte planter eller plantegrupper.

1 Ved indgangen til Arboretet møder man libanonceder (*Cedrus libani*). Denne art var økonomisk vigtig for de tidlige civilisationer omkring Middelhavet, men de engang vidtstrakte skove blev næsten udryddet. Arten er normalt ikke hårdfør i Danmark, men træer, som stammer fra bjergegne i Tyrkiet, har klaret sig godt.

2 Hvis man følger Søvejen til højre, kommer man til en samling af kornel (*Cornus*). I det tidlige forår blomstrer kirsebærkornellen (*Cornus mas*) med små, gule blomster. Midt på sommeren ses *Cornus kousa* med hvide 'blomster', der egentlig er højblade, svarende til de røde 'blomster' på en julestjerne. De rigtige blomster er ret små og findes mellem højbladene.

3 Længere fremme, på venstre hånd, findes forskellige vilde arter af æble (*Malus*), pære (*Pyrus*), røn (*Sorbus*), bærmispel (*Amelanchier*), og tjørn (*Crataegus*). Alle hører til rosenfamilien. Gruppen er meget smuk, når den blomstrer i maj, men er også værd at se, når den om efteråret står fuld af farverige frugter.

4 Kirsebærtæerne (*Prunus*) til højre for vejen og ned mod søen blomstrer i det tidlige forår, enkelte endog i milde perioder om vinteren (typer af *P. subhirtella*). Mange arter af kirsebær har en iøjnefaldende bark, se f.eks. *P. maackii*. På højre hånd ser man også nogle iøjnefaldende, søjleformede lærk. De er opstået som afkom efter en hybrid mellem europæisk lærk (*Larix decidua*) og japansk lærk (*Larix kaempferi*) og vidner om en omfattende forskning i denne hybridkombination på Arboretet. De to mærkværdige lærketræer er et kuriosum, der sandsynligvis skyldes indavl. Forskningen har haft stor betydning for skovbruget, hvor hybridlærken er blevet et vigtigt skovtræ, både i Danmark og andre lande.

5 Op langs den første 'Vista' er plantet forskellige ege (*Quercus*), der er podninger eller frøplanter af markante egetræer. Den første er 'Barners eg', som er beskrevet på et infoskilt. På det andet hjørne står 'Henrys poppel' (*Populus x henryana*), en sortpoppel-hybrid med stor vækstkraft. Bag Henrys poppel står en papegøjebusk (*Parrotia persica*), som om efteråret udvikler imponerende høstfarver.

6 Fra vejen og ned mod Ubberød Dam står en samling af birkearter (*Betula*) med deres karakteristiske og genkendelige birkebark. På dunbirken (*B. pubescens*), som er hjemmehørende i Danmark, ses de mærkværdige 'heksekoste', der skyldes en svamp, som får træet til at danne de misformede kviste.

7 På venstre hånd bemærker man en flot skovfyr (*Pinus sylvestris*) med sin rødbrune bark. Træet er en podning af Bangsbofyrren fra Læsø, som man kan læse om på infoskiltet. I området ses også to forskellige cederarter fra Middelhavsområdet: Atlascederen (*Cedrus atlantica*) og libanoncederen (*C. libani*). Et infoskilt fortæller om samlingen af ædelgranslægten (*Abies*), som mange kender fra nordmannsgran-juletræet.

8 Spredt i området findes otte forskellige rum, som tilsammen udgør Helsehaven Octovia®. Hvert rum er markeret med et infoskilt, hvor man kan læse mere om de enkelte rum, og hvis man følger pilene, kommer man rundt til dem alle.

9 Turen følger skiltet mod det nye Arboretområde. Til venstre er en gruppe med ask (*Fraxinus*). Stien fortsætter forbi planteskolen med væksthus, forsøgsfaciliteter og Terapiskovhaven Nacadia® på venstre hånd. Der er ikke offentlig adgang til disse områder.

10 Stien fører til den sydligste del af Arboretet, som først blev anlagt i midten af 1980'erne. I dette område er træerne ordnet geografisk: Amerika, Europa og Asien. Da træerne endnu ikke er så høje, kan man blandt andet observere de iøjnefaldende kogler af mange nåltræer. Fra Gøgebakken (53 m over havet) er der en flot udsigt over hele området.

11 Efter at have gået rundt i den unge del af Arboretet, kommer man til en dalsænkning med en samling af naturindsamlede Rododendronarter. Her kan man opleve stor variation i bladtyper og blomster. Ved indgangen til dalen står nogle eksemplarer af mammutfyr (*Sequoiadendron giganteum*), som man kan læse om på infoskiltet.

12 Tilbage i den gamle del af Arboretet kommer man til et hjørne med nordamerikanske arter. Flere af disse arter har vist sig som værdifulde skovtræer i Danmark, f.eks. sitkagran (*Picea sitchensis*), kæmpethuja (*Thuja plicata*), kæmpegran (*Abies grandis*) og douglasgran (*Pseudotsuga menziesii*). Man forstår deres succes, når man i området støder på de store, flotte eksemplarer af arterne.

13 Når man krydser grusvejen og følger stien ind i samlingen, møder man forskellige asiatiske og nordamerikanske bøge (*Fagus*) og egetræer (*Quercus*), som alle tilhører bøgefamilien (*Fagaceae*). Man kan også se de to hjemmehørende egetræer, stilkeg (*Q. robur*) og vintereg (*Q. petraea*).

14 Efter bøgefamilien fører stien til en stor gruppe løn (*Acer*). Om sommeren lyser *A. tataricum*'s lakrøde frugter op, og man kan også se nogle arter (f.eks. *A. pensylvanicum*) med 'slangebark', dvs. hvide striber på den grønne bund. Man bemærker også *A. griseum* med den røde bark. Mange løn får røde eller gule høstfarver, så man kan opleve lidt af det farvespil, som kendes fra det nordøstlige Nordamerika og Østasien. Et godt stykke inde i området findes nogle store eksemplarer af den amerikanske sukkerløn (*A. saccharum*), hvis saft i det tidlige forår kan tappes og inddampes til ahornsirup.

15 Stien fører videre gennem en gruppe af valnødderarter underplantet med forskellige rododendron. Desuden passerer stien nogle store vandgraner (*Metasequoia glyptostroboides*) fra 1948, som man kan læse mere om på et infoskilt.

16 På højresiden af græsplænen står en gruppe troldnødder (*Hamamelis*), der er iøjnefaldende om vinteren, når de står fulde af gule blomster. Der findes flere arter i denne slægt spredt i Arboretet. På et infoskilt kan man læse om en smuk varietet 'Nina' med særlig tilknytning til Arboretet.

17 På græsplænen foran flagstangen ser man en gruppe af meget forskelligtformede enebær. Alle planterne fra den midterste del af bevoksningen er af samme art (*Juniperus communis*) og er høstet på én lokalitet i Nordsjælland. En del af variationen skyldes, at der findes hanlige og hunlige planter, som ofte har forskellig form. Man kan se formvariation blandt det naturlige afkom af mange arter, men på dette punkt er enebær ekstremt.

18 På vej tilbage til indgangen ser man et flot eksemplar af duetræet (*Davidia involucrata*). Træet har fået sit navn efter de hvide blade, der sidst i maj hænger overalt i kronen, og som på engelsk har givet den navnet 'handkerchief tree' (lomme-tørklæde-træ). De hvide blade gør bestøvere opmærksom på de små blomster, som det også var tilfældet for *Cornus kousa* først på turen.